

Márai Sándor

Márai Sándor, eredeti nevén *márai Grosschmid Sándor Károly Henrik*[1] (Kassa, 1900. április 11. – San Diego, Kalifornia, 1989. február 21.) magyar író, költő, újságíró. Márai életútja az egyik legkülönösebb a 20. századi magyar írók között. Már az 1930-as években korának egyik legismertebb és legelismertebb írói közé tartozott. Amikor azonban 1948-ban elhagyta hazáját, tudatosan és következetesen kiiktatták műveit a hazai irodalmi életből, és haláláig a nevét is alig ejtették ki. 1980-as években már lehetővé válhatott volna munkáinak hazai kiadása, de ő megfogadta, hogy amíg Magyarországon megszálló csapatok tartózkodnak, s nem lesz demokratikus választás, addig semminek a kiadásához és előadásához nem járul hozzá. Életműsorozatának újra kiadása halála után, 1990-ben indult el. Ugyanebben az évben posztumusz Kossuth-díjjal jutalmazták.

Márai Sándor 1900. április 11-én látta meg a napvilágot Kassán. Felmenői százok voltak. Édesapja dr. Grosschmid Géza, királyi közjegyző, a kassai jogászkamara elnöke, édesanyja Ratkovszky Margit.

Márai Sándornak három testvére volt: Kató (férj. dr. Jetts Gyuláné), Géza és Gábor. Géza Radványi néven vált világhírű rendezővé. Szülei nagy gondot fordítottak arra, hogy a gyerek megkapja a megfelelő polgári neveltetést: hat- és kilencéves kora között házitanítóhoz járt, harmadiktól pedig a Jászóvári Premontrei Kanonok Kassai Főgimnáziumába. A gimnáziumot az 1913-14-es tanévben el kellett hagynia. Ezután a családja úgy döntött, hogy intézetbe adják Pestre a Budapesti II. Kerületi Érseki Katolikus Főgimnáziumba. Az új iskolára úgy emlékezett vissza mint egy katonai neveldére; a szigorú szabályokat nem jól tűrte, így egy évvel később már újra Kassán tanult. A VII. osztályt két helyen végezte: a Kassai Gimnáziumban és az Eperjesi Katolikus Főgimnáziumban. Utóbbiban érettségizett, 1917-ben.

A fiatal fiú írói ambícióit nem nagyon támogatta családja. Ezzel ő is tisztában volt, mint ahogyan azzal is, hogy tehetséges. Ennek ellenére már fiatalon pályázatokat küldött be álnéven különböző

napilapokba. A családi szájhagyomány szerint azért volt szüksége álnévre, hogy a művészi

pályaválasztással ne hozzon szégyent a családi névre.

1918 őszén Budapestre költözött. Tanulmányait a jogi karon kezdte, majd átjelentkezett a

bölcsészkarra. Ebben az évben jelent meg elsőként *Emlékkönyv* című nagy sikerű verseskötete. A

könyv Kosztolányi Dezsőnek is tetszett, véleményét a Pesti Naplóban írta meg.

Pesten Márai

bohém, költekező életet élt, rendszeresen járt mulatókba és kabarékba. Mesterével, Krúdy Gyulával

is többször találkozott. 1919-ben a Tanácsköztársaság idején újságíróként tevékenykedett.

A Tanácsköztársaság bukása után családja biztonságosabbnak látta, ha elhagyja az országot, így

Márai Lipcsében folytatta tanulmányait. Októbertől az *Institut für Zeitungskunde* hallgatója lett.

Lipcséből Frankfurt am Mainba, majd Berlinbe ment, 1920-ban. Itt még tanult egy ideig, de a

tizedik félév után teljesen feladta tanulmányait, és több lap állandó munkatársa lett.

Írt többek

között a *Drache*, a *Simplicissimus* és a *Frankfurter Zeitung* című lapokba.

Ekkor már ismerte későbbi feleségét, Matzner Ilonát (Lolát), aki több mint hat évtizeden át végig hű

társa maradt.

Ezekben az években Máraiból igazi világpolgár lett: sokat utazott, olvasott, tájékozódott, és ezekből

merítette írásainak témáját. Tehetségét külföldön is hamar felismerték, így nem csak Németországban, hanem Prágában, valamint itthon a *Kassai Naplóban*, (a rivális)

Kassai Újságban

és *Az Újságban* is jelentek meg írásai. Sokszínűségének, széles körű ismereteinek köszönhetően őt

kérték fel arra, hogy fordítsa le Franz Kafka egyik elbeszélését 1921-ben, amelyet több másik

követett. Németországban 1923-ig élt.

Lolával (Matzner Sámuel és Moskovits Irén lánya) 1923. április 17-én kötöttek házasságot

Budapesten. 1923-ban Párizsba utaztak. Ottlétüket eredetileg három hétre tervezték, de végül hat év

lett belőle. Párizst nagyon megszerették, de ennek ellenére mindvégig idegennek érezték magukat.

Két évvel később a Közel-Keletre utazott három hónapra. Élményeit *Istenek nyomában* című

írásában összegezte 1927-ben, amely a kelet kultúráját és gondolkodásmódját mutatta be.

1928-ban feleségével visszaköltöztek Budapestre, a budai Mikó utcába. A

Krisztinaváros akkoriban

komoly irodalmi negyednek számított. (Szomszédjai közé tartozott Kosztolányi Dezső is.) Ebben az

évben adták ki *Bébi vagy az első szerelem* című regényét.

Márai legtermékenyebb írói korszaka 1930 és 1942 közé tehető. 1930-ban Dormándi Lászlóval

közösen szerkesztette az *1914-1930* című képeskönyvet, amely több országban is megjelent.

Szintén ebben az évben adta ki *Zendülő*k című művét, amely a kor kamaszainak világát és a háború

utáni lelkiállapotot és világszemléletet mutatta be.

1931-ben megjelent az *Idegen emberek*, amelyben német- és franciaországi élményeit dolgozta fel.

A könyvben így írt az idegenség érzetéről: „*Évek múltak el, s még mindig nem csomagoltunk ki egészen...*”

Még ebben az évben látott napvilágot *Műsoron kívül* címen megjelent tárcáinak gyűjteményes

kötete, amelyet a *Csutora* követett 1932-ben, ebből a rendes kiadáson kívül 100 kézzel számozott

példány készült merített papíroson, a szerző, Márai Sándor és az illusztrátor, Székely-Kovács Olga

aláírásával.[6][7]

Idővel Márai Sándor korának egyik legnépszerűbb és legelismertebb írójává vált – nevével

ekkorajt egyre többet lehetett találkozni a közéletben is. Többedmagával ő is aláírta a genfi

Világbéke Kongresszusra szánt levelet, tagja volt a Magyar PEN Clubnak, felolvasásokat tartott a

rádióban, és rendszeresen írt a *Nyugat* című folyóiratba.

1934-ben írta meg egyik legmaradandóbb művét, az *Egy polgár vallomásait*, amely főleg

önéletrajzi elemekből állt. A mű második kötete 1935-ben készült el.

Tagja lett a La Fontaine Társaságnak, amelynek elsődleges célja a különböző nemzetek szellemi

együttműködésének elősegítése volt. Otthagyta az *Újság* című lapot, és a kor legrangosabb

napilapjának, a *Pesti Hírlapnak* lett a munkatársa. A lapban a *Vasárnapi Krónikát* és a *Tegnap* és

Ma rovatokat szerkesztette 1944-ig.

1937 februárjában megválasztották a Kisfaludy Társaság tagjává. 1938 őszén nagy öröm érte,

amikor a Felvidék egy részét (Kassával együtt) a első bécsi döntés értelmében visszacsatolták

Magyarországhoz. A magyar csapatokkal visszatért a Felvidékre lapja tudósítójaként.

Az óriási örömet óriási tragédia követte: 1939. február 28-án fia született, Kristóf Géza Gábor,

néhány héttel születése után azonban a gyerek meghalt vérzékenységben. Halála Márait mélyen

megviselte, állítólag hónapokig meg sem szólalt a tragédia után. Később az *Egy kisgyermek*

halálára című versében próbált gyászával szembenézni.

A második világháború kitörését elkeseredetten fogadta. Így írt *Búcsú* című, a Pesti Hírlapban

megjelent cikkében: „*Most, amikor sötétedni kezd a drága táj fölött, mely második hazám volt, s melynek földrajzi neve Európa: behunyom szemem, hogy jobban lássam egy pillanatra, s nem akarom elhinni, hogy ez a búcsú.*”

1940-ben adta ki az úgynevezett Krúdy-regényt Szindbád hazamegy címmel. Ez a könyv igazi stílusbravúr volt, olyan, mintha maga Krúdy írta volna. Ezzel a művel mesterének állított örök emléket. A könyvben egy vágyott világ, a régi Magyarország elevenedik meg, ami már csak az emlékekben él.

1940 októberében mutatták be *Kaland* című színdarabját, amelynek alapját a *Rendelés előtt* című novellája képezte. Színpadra viteléhez saját maga dolgozta át a művet, néhány hét alatt. Eleinte a bukástól tartott, ám a darab páratlan sikert aratott; összesen 351 alkalommal játszották a

Kamaraszínházban. Ezt a színművét a Magyar Tudományos Akadémia Vojnits-díjjal jutalmazta.

1942 Márai egyik legtermékenyebb éve volt: megjelent az *Ég és Föld* epigrammagyűjteménye, a *Röpirat a nemzetnevelés ügyében* című esszéje. Még ebben az évben írta meg talán legismertebb regényét *A gyertyák csonkig égnek* címmel; ugyanekkor *A kassai polgárokból* készült drámát is

színpadra vitték. Májusban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta.

Novemberben részt vett egy írókonferencián Lillafüreden, aminek célja az volt, hogy megvitassák az írók feladatát a háború alatt. Márai élete végéig vallotta, hogy az íróknak kulturális küldetésük

van a Földön. E korszak regényei és színművei rendkívül népszerűvé, és elismertté tették Márai

Sándort, itthon és külföldön egyaránt. Erre a sikersorozatra 1943-ban egy súlyos ideggyulladás

vetett árnyékot, amely több hónapra ágyba kényszerítette. Ennek ellenére folytatta írói munkáját.

December 6-án megválasztották a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává. Megírta *Füves*

könyvét, majd közreadta a Pesti Hírlapban *Vasárnapi Krónika* címen megjelent írásainak

gyűjteményes kötetét, valamint a *Sirály* című művét is.

A német csapatok 1944 tavaszán megszállták az országot és a fővárost. Feleségével március 23-án

elhagyták Pestet és Leányfalura költöztek. Naplójában a következőket írta: „*Mintha március*

tizenkilencedikén eltört volna bennem valami. Nem hallom a hangom; mint amikor egy hangszer

megsiketül; azt mondják, fából készült hangszerekkel megesik ilyesmi.” [13]

Leányfalura magukkal

vitték Lola hűgát, Jacqueline-t, és annak két gyermekét, Ivánt és Ágit. Itt találkozott először

Babócsay Jánoskával, később örökbe fogadott fiával is. A kisfiú ekkor kb. hároméves volt. Így

emlékezett vissza a találkozásra: „*Látom a hároméves, szőke gyereket, amint a leányfalusi kertben*

elém áll és bemutatkozik. L. rendezte a bemutatkozást.” [

1948-ban döntő lépésre szánta el magát a Márai család: augusztus 31-én elhagyták az országot. A

Keleti pályaudvarra senki sem kísérte ki őket. Választásán több évet töprengett.

Útjuk előtt Jánoskát örökbe fogadták. Először Svájcba mentek, egy értelmiségi találkozó végett, de

7 hét után Olaszországban, a campanai Posillipóban (Nápoly elővárosa) telepedtek le. Naplójában

megemlíti, hogy a hely teljesen olyan, mint a Rózsadomb. Minden fontos budapesti helyszínnek

(pl.: a Margitszigetnek és a Lukács fürdőnek) megpróbálták megkeresni az ottani megfelelőjét. Az

írást továbbra sem hagyta abba; 1949-ben befejezte az *Egy polgár vallomásai* harmadik részét, ami

később a *Föld! Föld!* címen jelent meg.

Márai feleségével 1952-ben végül elhagyta Olaszországot, és New Yorkba költözött. Az

anyanyelvtől és a hazától való elszakadás az írótn nagyon megviselte, nem érezte magát otthon

Amerikában. Hiányzott neki az európai kultúra, a gyökerek, a környezet, amiben élt.

1967-ben visszamentek Olaszországba, és Salernóban telepedtek le. De 1980-ban feleségével

visszaköltöztek az Egyesült Államokba, San Diegóban telepedtek le. Egy évvel később már

Magyarországon is tárgyalni kezdték Márai műveinek kiadását. 1984-ben fejezte be újabb naplóját,

a *Napló 1976-83-at*.

1985-től sorozatos családi tragédiák érték: elvesztette Kató hűgát, majd Gábor öccsét. Felesége

ekkor már félig vak – Márai napjai ekkor már főleg csak ápolásával teltek. Lola 1986. január 4-én

halt meg. Az asszonyt elhamvasztották, és az óceánba szórták hamvait.

1987-ben már szinte remete módjára, magányossága és előrehaladott rákbetegsége miatt mély

depresszióban élt. Látogatókat már alig fogadott.

1989. január 15-én kézírással írta meg utolsó naplóbejegyzését: „*Várom a behívót, nem sűrgetem,*

de nem is halogatom. Itt az ideje.” Végül 1989. február 21-én egy pisztolylövéssel tett pontot

életére. Hamvait a Csendes-óceánba szórták.

Márai után három lányunoka maradt: Lisa, Sarah és Jennifer Márai, akik az Egyesült Államokban

élnék. Mivel unokáit nem tanították meg magyarul, soha nem tudták megérteni nagyapjuk életművét.

Nagy Klaudia 7.H